

Spelling

Zuidema, Johan, Efficiënt spellingonderwijs. Een leer- en expertmodel voor het spellen. Leuven/Amersfoort, Acco, 1988, 205 blz., ing. 650 Bfr.

In dit boek - een proefschrift waarop de auteur promoveerde aan de rijksuniversiteit Utrecht - wordt het probleem van de *werkwoordspelling* geanalyseerd en gaat de aandacht voornamelijk naar mogelijke verbeteringen van de didactiek. Onderzoek van Assink (eveneens een Utrechtse dissertatie, 1983) heeft tot het inzicht geleid dat een algoritmische regelaanpak wellicht een betere methode is voor het leren van de *werkwoordspelling* dan de nog veel gebruikte analogiemethode. Effectiviteitsverhoging van het spellingonderwijs via een algoritmische benadering is evenwel slechts aantoonbaar, zo blijkt uit de rapportage van een grootschalig experiment in hoofdstuk 2, in klassikale onderwijssituaties. Er blijkt met name een merkwaardig, onverwacht interactie-effect tussen spelmethoden en werkvorm te bestaan. Zo blijkt bijvoorbeeld dat het minder efficiënt is om de leerlingen zelfstandig (individueel) een pakket als *Werkwoordwinkel* te laten doorlopen.

Hoofdstuk 2 vormt een uitwerking van het eindrapport van het SVO-gesponsord onderzoeksproject naar de effectiviteitsverhoging van het spellingonderwijs door herstructurering van de leerstof en geïndividualiseerde training. Het derde hoofdstuk is gewijd aan de verbetering van de diagnostiek. Er wordt geargumenteed dat het dictee een slechte maatstaf is voor de vorderingen van de leerlingen, zeker in het beginstadium van het leerproces. De auteur ontwerpt alternatieve beoordelingscriteria die rekening proberen te houden met het groot aantal incorrecte procedures die bij het leren van de *werkwoordspelling* aan de orde kunnen zijn. Het door Assink ontworpen onderwijsalgoritme voor de *werkwoordspelling* wordt vervolgens vergeleken met een achttal andere algoritmes (vierde hoofdstuk). Als beoordelingscriteria hiervoor gelden: de complexiteit van het algoritme, de psychologische realiteit en de voorbereiding op een goede denkstrategie. Zuidema probeert de drie criteria te vangen in een EXPERTmodel. Aldus kijkt hij vanuit handlingspsychologische, maar ook vanuit cognitief-psychologische invalshoek naar de leerling. Het hier gepresenteerde model pretendeert slechts een aanzet te zijn voor het in kaart brengen van de wijze waarop een geoefend speller de *werkwoordsvormen* schrijft. Hierin ligt o.i. één van de bijzondere verdiensten van dit werk. De bestaande algoritmen worden aan de hand van de ontwikkelde criteria becommentarieerd. Samenvattend worden twee nieuwe algoritmen voorgesteld: één om bij het begin van de instructie van de *werkwoordspelling* te gebruiken en één dat ontworpen is voor meer gevorderde leerlingen.

Ter afsluiting van het boek wordt in een laatste hoofdstuk een poging gewaagd om het spellingprobleem te reduceren via de weg van een spellinghervorming. Het gaat om een soort van denkoefening die wil aantonen dat de *werkwoordspelling* eenvoudiger kan. De voorgestelde hervormingen willen ook expliciet het lezen vergemakkelijken. Een boeiend wetenschappelijk werk dat funderend kan zijn voor de discussie die onderwijsmensen al van oudsher bezighoudt.

Marc Spoelders
p/a Labo voor pedagogiek, H. Dunantlaan 1, 9000 Gent

Het V.V.L.-manifest: „HET ONDERWIJS IN VLAANDEREN VANAF 01.01.89”

Voorwoord van de V.O.N.

Volgende jaargang (vanaf september 1989) begint VONK met enkele nieuwe rubrieken. Hieronder verschijnt een voorproefje van zo'n nieuwe rubriek. Gastauteurs, al of niet V.O.N.-leden, nemen standpunten in of spuien hun „waardevolle” kritiek op het onderwijsgebeuren, in casu het moedertaalonderwijs. Het bestuur of de redactie van V.O.N. zal de aangehaalde problematiek trachten te situeren of te duiden.

De bijdrage van R. Roger formuleert een kritiek op het V.V.L.-manifest „Het onderwijs in Vlaanderen vanaf 01.01.89", verschenen eind december. Hoewel V.O.N. zich achter de meeste stellingen van de auteur kan scharen, willen we het manifest toch even door de V.O.N.-ideeën-molen draaien. Op p. 3 schrijft V.V.L. dat veel opnieuw mogelijk is als „wijsheid" hoger scoort dan experiment en „waarde" het haalt van efficiëntie. Voor V.O.N. hebben deze termen, die eigenlijk verwijzingen zijn naar de huidige evolutie, maar betekenis indien ze elkaar aanvullen. Het manifest mag dan vol „waarden" zitten, met een efficiëntere vorm waren ze toch veel duidelijker overgekomen. En een goed voorbereid experiment kan trouwens meer wijsheid overbrengen dan een traditionele aanpak.

Hoe dan ook, na het lezen blijft er weinig van het manifest hangen. Vanwaar dan die naam toch? V.V.L. slaagt er niet in een duidelijke structuur voor te stellen en behandelt zowel „De psychologie van de leraar" of „Gezamenlijke verantwoordelijkheid", als „Vorming of nascholing van de leerkracht" of „Het migrantenonderwijs" op dezelfde opsommende wijze. Voorbeelden en conclusies zijn onduidelijk en hebben weinig verband met elkaar. Wel is het de verdienste van V.V.L. een poging ondernomen te hebben „iets" te zeggen over het Vlaamse onderwijsbeleid en het Nederlands, maar daar leest u het best R. Roger op na. Eveneens is het de taak van de V.O.N. hier een woordje aan toe te voegen. Jammer genoeg komen we tot dezelfde conclusie als R. Roger. Lezen dus ...!

Wilfried De Hert
Voorzitter V.O.N.

Het V.V.L.-manifest. „HET ONDERWIJS IN VLAANDEREN VANAF 01.01.89"

De Vereniging Vlaamse Leerkrachten (V.V.L.) heeft naar aanleiding van de overdracht van de bevoegdheid over het onderwijs naar de gemeenschappen op 1 januari 1989 een manifest uitgegeven (1). De VVL, een pluralistische leraarsorganisatie, heeft het klaarblijkelijk nogal moeilijk met de gang van zaken in het Belgisch onderwijs en wil dat het nu anders wordt. Dat is uitstekend, de VON heeft daar zo ook zijn ideeën bij en een medestander kan men dus best gebruiken. Met veel belangstelling begonnen we dus te lezen, aangespoord door een waarderend artikel erover in De Standaard (2). Het is ons lelijk tegengevallen.

Om te beginnen is de hele brochure geschreven in een kromtaal die knarst als kolengruis of gemalen baksteen. We willen het dan niet hebben over tot vrolijkheid stemmende beeldspraak zoals „voor de leraar ... (ligt) de toegang tot de rijke informatiestroom ... te hoog" (voetnoot 2) of tot uitspraken zoals „De leraar is een gestudeerde" (p. 7), want die zijn mits wat goede wil nog te begrijpen. Het is veel erger: er is geen bladzijde of men vindt er compleet warrige beweringen, zinnen zo totaal los van de Nederlandse grammatica dat de discussie over de inhoud ervan gewoon onmogelijk wordt. Wat bedoelen deze collega's toch als ze zaken schrijven zoals:

- „De vorming van een elite echter gebeurt vanuit een democratische verzameling van gelijk aanvaarde en gewaardeerde jongeren" (p. 6)?
- „Het (terrein van de leraar) is ... a-sociaal in de zin van afgetrokken van de banale maatschappij" (p. 7)?
- „Solidariteit is vooreerst eer en dan slechts nuttigheid" (p. 10)?
- „Het (onderwijs) kan opnieuw een belevenis worden, als leiding geven, opvoeden en overdracht van kennis en vaardigheid tegelijkertijd een humane en een zakelijke uitdaging zijn" (p. 23)?

Zo'n beweringen onttrekken zich aan elke kritiek: men kan er niet voor of tegen zijn, ze betekenen niets. Laat ons dan maar liever gaan kijken naar wat we wel begrijpen van het manifest.

Helaas, ook dan blijkt het een erg mager beestje te zijn. We distilleren er moeizaam enkele ideeën uit (tussen haakjes telkens ons eigen commentaar):

- de scholen en de leraars moeten zowel op ideologisch als op pedagogisch gebied meer autonomie krijgen;
- het onderwijs moet een elite vormen (hoe zo? en de gewone jongens en meisjes dan? of moet iedereen bij de elite? vreemd!);
- de leraars moeten eindelijk wat met rust gelaten worden in plaats van ze te vervelen met al die vernieuwingen;
- de nascholing moet anders, meer gericht op de didactische kant van de zaak (is dat nu niet zo?);
- jonge migranten moeten naar Amerikaans voorbeeld via het onderwijs volledig worden geïntegreerd in de Vlaamse samenleving; hiervoor moeten speciaal opgeleide leerkrachten en een gunstiger urencoëfficiënt gebruikt worden (is dat Amerikaanse voorbeeld dan zo een succes? zijn zwarten, Chicano's en indianen daar zo goed geïntegreerd? en wat moet er met migranten die niet geassimileerd willen worden?);
- leraars moeten om de zes jaar een sabbatjaar krijgen voor hun navorming (de loonkost van ons onderwijs stijgt zo met 1/6 ...);
- geschiedenisonderwijs is belangrijk voor de bewustmaking/vorming (?) van de eigen Vlaamse identiteit (alleen daarvoor?); leerlingen moeten in elke klas les krijgen over de geschiedenis van de Vlaamse emancipatie (dreigt er hier geen ouderwets misbruik van het geschiedenisonderwijs voor nationalistische indoctrinatie?);
- lichamelijke opvoeding op school moet.

Voor de leraarsopleiding heeft de VVL uitgewerkte voorstellen: de middelbare normaalscholen zouden worden omgevormd tot iets wat vaag omschreven wordt als didactische studie- en vormingscentra. Alle leraars worden aan de universiteit gevormd. De opleiding duurt 4 + 1 jaar. De studenten krijgen de eerste twee jaar veel algemene vorming: literair-wetenschappelijke (?) verruiming (waarvan?) d.m.v. aardrijkskunde, veldbiologie en technologie, daarbij geschiedenis en twee vreemde talen (wat een wiskundige, bioloog of sportleraar aan die talen heeft, blijft in het midden). Van moedertaal of communicatievaardigheid is in deze paragraaf geen sprake, maar dat blijkt enkel een van de vele slordigheden van de tekst te zijn, want in paragraaf B (Het Nederlands) komt de taalbeheersing in de leraarsopleiding ineens vooraan te staan: grammatica („de elementaire kennis van de grammatica moet leiden tot een grondige vertrouwdheid met de samengestelde zin en de rijkdom aan modaliteit”, verwacht het manifest stoutmoedig op p. 15), uitspraak (een onvoldoende voor uitspraak is een uitsluitingscijfer - wie ooit een deliberatie heeft meegemaakt, weet dat dit in de praktijk nauwelijks iets betekent), kennis van sociolinguïstiek en psycholinguïstiek (al worden die namen niet gebruikt, we houden het eenvoudig, nietwaar?).

Het is moeilijk deze voorstellen au sérieux te nemen, o.m. omdat ze uitgaan van een soort ideaal van „algemene vorming”, dat nergens meer leeft. Bovendien staat het totaal los van de huidige discussie over de leraarsopleiding in Vlaanderen. Ook de vraag of er voor dit alles geld, personeel en gebouwen zijn, wordt niet gesteld. En zal men de nieuwe leraars in de 1ste graad na 5 jaar opleiding dan ook een hoger loon moeten geven? Daar gaat uw begroting alweer, meneer Coens! Dit alles is dus eigenlijk te beschouwen als dagdromerij, best leuk, maar verder heeft niemand er veel aan.

De paragraaf over moedertaalonderwijs trekt natuurlijk speciaal de aandacht van de VON. Het is zeker niet het slechtste deel van het manifest, al wordt moedertaalonderwijs hier alweer beperkt tot aanleren van ABN, waarbij de VVL wel bereid is het dialect van de leerling in zijn waarde te laten. Daaraan wijdt men 1 1/2 blz. nogal moeizame beschouwingen, maar het is ontstellend als men ziet wat er daardoor allemaal niet aan de orde komt: taal als denkmiddel, literatuur, taalbeschouwing, communicatievaardigheid enz. enz.? Nooit van gehoord.

Dit is een geen toeval: in heel dit manifest ontbreken een aantal aspecten van het onderwijs volkomen. Wat werd opgenomen en wat niet, is waarschijnlijk enkel bepaald door de stokpaardjes van de samenstellers. Geen woord dus over informatica, beroepsonderwijs, vrouwen en meisjes, media-onderwijs, sociale en mondiale vorming, ecologie, de toetsingsproblematiek, de motivatie van de leerlingen ... En wat is de relatie van het onderwijs tot het bedrijfsleven? Dat is zo langza-

merhand een nogal belangrijke vraag aan het worden. Waar we wel heel veel over horen, is over de frustraties van de leraars, maar dat daar veel over te zeggen valt, wisten we al. In feite komt het VVL-manifest niet verder dan het gemopper dat al jaren alle Vlaamse leraarskamers vervult, het gaat niet veel dieper, het opent ook niet meer perspectieven.

Bovendien is het gemopper in dit geval nog behoorlijk conservatief ook. Aan een echte onderwijsvernieuwing heeft de VVL blijkbaar geen behoefte. Wel wordt voortdurend aangedrongen op afremmen en op terugdraaien van de klok. Typisch is b.v. hoe er op p. 13 op aangedrongen wordt de toekomstige leerkracht te wapenen tegen een hele lijst van kwalen, die men in één woord samen kan vatten: onderwijsvernieuwing. Mag conservatisme dan niet? O jawel, maar dan zonder de VON. Het ergste is echter niet dat dit manifest de klok terug wil draaien, maar dat een gevestigde leraarsorganisatie dit warrige geschrift zonder blozen in de openbaarheid brengt en daardoor de discussie over het onderwijs in Vlaanderen de mist in jaagt.

„Wat we zelf doen, doen we beter”, was de slogan van minister Geens voor enkele jaren. Voorlopig is zijn bewering nog niet bewezen.

Roger ROGER, Leeuwerikenlei 3, 2520 Edegem.

Noten

- 1 VVL-manifest, Het onderwijs in Vlaanderen vanaf 01.01.89, Vereniging Vlaamse Leerkrachten, Antwerpen 1988, 24 blz.
- 2 Pol Van den Driessche, „Vorming elite is mooiste onderwijsopdracht”, in: De Standaard, 10 januari 1989.